اختر

مطبعه و اداره خانهٔ ﴿ اختر ﴾
در خان والده در دائرهٔ مخصوصه است
درکارهای متعلق باداره به آقا محمد طاهر
رجوع میشود .
اسامیٔ وکلای کرام در ممالك دور و نزدیك
کاهیٔ درصفحهٔ آخرین نکاشته خواهد شد .
روز چهارشنبه ۳ ربیع‌الاول سنه ۱۲۹۸
۲۱ کانون‌ثانی رومی و ۲ ماه فوریه ۱۸۸۱

﴿ تعرفهٔ بدلات سالیانه ﴾
دارالسعادهٔ اسلامبول ۰۳ مجیدی سیم
دیکر ممالك محروسهٔ عثمانیه ۷۵ قروش صاغ
ممالك محروسهٔ ایران ۲۵ قران
ممالك هندوستان و بنادر ۱۵ روپی نقره
ممالك روس و قفقاز ۱۵ روبل کاغذی
ممالك اروپ و عربستان ۲۵ فرانك
یك نسخه ۶۰ پاره‌است
اجرت پوست همه جابعهدهٔ اداره است ﴿

﴿ این‌نامه ازهرکونه‌وقایع و اخبار و از سیاسیات و پولیتیك و علم و ادب و دیکر منافع عامه سخن می‌کوید . هفتهٔ یکبارطبع می‌شود . اوراق ﴾
﴿ و نوشتجات سود مند را بامتنان می پذیرد . درنوشتن کاغذهایی که‌ازخارج میرسد اداره آزاداست . کاغذی‌را که نوشته نمی شود ﴾
﴿ صاحبش نباید استرداد بکند . کاغذهایی که پول پوست ندارد قبول نخواهد شد . ﴾

تلکرافها

﴿ ازلندن ۲۶ صفر ﴾ درمجلس مبعوثان پس از بیست وچهار ساعت مذاکره مسیو کلادستون تکلیف نمودکه . بایدمذاکرهٔ مواد نظامنامهٔ که‌در باب‌نکاهداری مال‌وجان درجزیرهٔ (ایرلاند) نوشته شده‌است بسایر مذاکرات مقدم کرفته شود . تکلیف مذکور ازجانب مجلس با کثریت دو یست وپنجاه و یك‌رای‌پذیرفته شده‌است .

﴿ ارلندن ایضاً ﴾ جنرال اسکوبلف دیروز بهمهٔ مواقع ترکانان یورش سختی برده نخست موقع (قزل تپه) ودرثانی (کولك‌تپه)را ضبط نموده است .

غلبهٔ قشون روس دراین‌یورش خیلی باشکوه بوده‌ترکانان تلفات زیاد داده عقب نشسته‌اند .

﴿ از پاریس ۲۵ صفر ﴾ تکلیف‌آخری بابعالی درباب مسئلهٔ یونان اساسا ازجانب همهٔ دولتها پذیرفته‌شده‌است . اکنون‌را اقدامات بکاربرده میشود که‌در باب مذاکرات این مطلب اتفاق افکاری درمیان دولتها حاصل کردد .

﴿ ازلندن ۲۶ صفر ﴾ درمجلس مبعوثان مستشار وزارت خارجیهٔ انکلستان درجواب سؤالی کفته‌است که . حکومت انکلستان‌تکالیف بابعالی‌را که‌بموجب تحریرات عمومی مورخ ۱۴ کانون ثانی در باب انجام دادن مسئلهٔ یونان بدولتها کرده‌است میفهمد ولی‌در باب جواب آن دولت انکلیس‌راباسایر دولتها مذاکرات درمیان هست . درجواب سؤال‌دیکری نیز اظهارداشته است‌که . حکومت بلغارستان اجرای شروط ممتنع‌الاجرایی که‌درباب راه آهن(وارنه)بموجب عهدنامهٔ برلین درعهده دارد عدم اقتدار خودرا بیان نموداست .

﴿ ازلندن ۲۷ صفر ﴾ بموجب تلکرافنامهٔ که ازموقع (دوریان) واقع در افریك جنوبی رسیده‌است مقدمةالجیش (جنرال سیرجورج) کوماندان انکلیس بعدازجنك حتی یك اردوکاه محکمی ازشورشیان(بوئر) ضبط نموده‌است .

در این جنك ازشورشیان بیست وهفت نفر مقتول وخیلی زخمدار بوده ازلشکریان انکلیس تنها چهارنفر مقتول وپنجنفر مجروح بوده‌است . ایزوزها قشون انکلیس بموقع (واکه‌راستروم) یورش خواهندبرد .

﴿ ازلندن ایضاً ﴾ اخبارنامهٔ (دیلی‌نیوز) میکوید . بابعالی قرار داده است‌که . شهرهای (غلوص) و (یکیشهر را بیونانستان واکذار نماید .

﴿ ازاتن ایضاً ﴾ اینکه شایع‌شده بود اعلا حضرت پادشاه یونان درمجلس امروزی‌سخنان جنکجویانه بیان‌نموده‌است بطورقطعی بی‌اصل است .

چون اعضای مجلس مبعوثان از مقدار معین نظامنامهٔ آن کمتر حاضرشده‌بود بنابراین بمذاکرات نپرداخته اجتماع ومذاکرات مجلس تاروز دوشنبهٔ آینده تاخیر افتاده است هرکاه روز مذکور اعضای مجلس بقدر یکه‌درنظامنامه معین‌است‌جمع بشود بمذاکرات‌آغازخواهدشد .

﴿ ازلندن ایضاً ﴾ مسیو کوشن سفیر اسلامبول‌که ازچندی باینطرف درلندن بود هفتهٔ آینده دوباره باسلامبول برکشته بمأموریت خود خواهد پرداخت .

﴿ ازلندن ۲۸ صفر ﴾ بقدر دوهزارنفر ازعملجات معدن که‌دست ازکار کشیده بودند عملهٔ معدن (اتر ستون) را نیز جبرا ازکار باز داشته‌اند وبرای اسکات آنان ازجانب لشکریان مداخله‌شده ازکلولهٔ تفنك عساکر خیلی کسان زخمدار شده‌اند . وازمقصرین هم بسیاری دردست حکومت کرفتار وحکم بحبس آنها شده‌است .

اخبارنامهٔ (تایمس) بموجب تلکرافنامهٔ اتن میکوید . چند فوج ازعساکریونان بموجب دستورالعمل وزارت‌جنك یونان بجانب(وونیچه) عزیمت نموده چندفوج دیکررا نیز حکم شده است‌که . برای رفتن بجانب سرحد حاضر وآمادهٔ حرکت باشند .

ازاهالی یونان آنانکه ازسی تاچهل سال دارند بزیر اسلحه آورده‌شده افواج عساکر ملی تشکیل‌داده می‌شود .

اخبارنامهٔ (استاندارد) میکوید حکومت انکلیس اطلاع حاصل نموده‌است‌که . درسمت ارمنستان بطورجدی اختلالی وقوع‌یافته‌است .

﴿ از پاریس ایضا ﴾ بموجب اطلاعات آخری درمیان حکومتین (شیلی) و(پرو) جنك باتمام‌رسیده جمهوری (شیلی) بحکومت (پرو) اظهار داشته است‌که . هرکاه شهر

(انتافاکوستا) باکشتیهای جنکی (پرو) بجمهوری (شیلی) واکذار بشود ونیز معادل هفتصد وپنجاه‌ملیون فرانك تضمینات جنك بدهدحکومت (شیلی) تن بمصالحه خواهد داد .

﴿ ازهوجه‌بیك ۲۹ صفر ﴾ لشکرکاه هوجه‌بیك ازدیروزبخ بسته است . امروز یخ بحدی‌است که‌مانع حرکت کشتیها توانست‌بشود .

﴿ ازلندن سلخ صفر ﴾ مامور شدن مسیو کوشن بسفارت اسلامبول دوباره بطور قطعی معین‌شده‌است واینروزها بمحل ماموریت خود عزیمت خواهد نمود .

این‌ماموریت مسیو کوشن دلیل انجام دادن مسئلهٔ یونان بطورمصلحانه می‌تواندبشود . همهٔ دولتها تکلیف آخری بابعالی را برای اساس مذاکره بودن دراسلامبول پذیرفته اند . ولی قرارداد کونفرانس براین نیز ابطال‌نشده‌است .

﴿ ازوین ایضا ﴾ دولت انکلیس در باب مسئلهٔ حدود یونان هرکاه مانند سایر دولتها تکلیف آخری بابعالی را پذیرد بشرط ابطال نشدن حکم قرار داد کونفرانس برلین خواهد پذیرفت . هرکاه از تکلیف آخریٔ بابعالی نتیجهٔ حاصل نشود آنوقت درمیان دولتها بمذاکرات آغاز کرده‌خواهد شد .

داخلیه

سعادتمآب ماجدپاشا که‌چند روز پیش‌ازاین بمتصرفیٔ (ردوس) معین‌شده بود فردارا بمحل ماموریت خود عزیمت خواهد نمود .

اخبارنامهٔ (کوریه‌دوریان) مینویسد . درباب انجام‌دادن مسئلهٔ حدودیونان وتصورات‌تشکیل مجلس کونفرانس دراسلامبول درمیان بابعالی وسفرای‌دولتهای‌بزرك مذاکره بعمل‌آورده شده بسیاری ازنقاط مختلف‌فیها انجام پذیرشده‌است . اکنون مذاکراتی‌که درمیان است درخصوص تعیین مدت اجتماع کونفرانس است . علاوه برآن دیپلوماتها نیز خواهشمند هستند که مأموریت خودشانرا دراینباب بزودی بپایان بیاورند .

روزنامهٔ (وقت) میکوید . اینروزها شایع‌شده است عشایر (هموند) که پیشتر بخاك ایران پناه برده بودند درنزد یکی (مندلیج) پوست دولتی‌را چاپیده بقدر پنجهزارلیراپول دیوان وقدری‌بستهای امانت‌مال تجاررا بغارت برده بقدر پانزده نفر ازمامورین‌پوست رانیز قتل نموده‌اند . تاکنون دراینباب خبر موثق رسمی وغیر رسمی وارد نشده‌است امیدواریم بی‌اصل‌بوده‌باشد .

اینهفته باواپورهای همایون (بابل) و(جانیك) بسواحل ارناؤدستان خیلی عساکر ومهمات جنك وآذوقه فرستاده شده‌است .

چندروز پیش ازاین در ولایت (بروسه) شبانکاه دیوار کاروانسرای (قره‌جه‌بیك) خراب کردیده بقدر پنجاه‌نفر ازبیچاره کان‌مهاجرین تاتار که‌درنزدیکیٔ آنجا درکلبه های چوبین ماوا کرفته بودند هلاك نموده‌است . این‌همه مصائب دوری ازوطن و پریشانی وکرسنکی و بی‌خانمانی در بارهٔ آن بیچاره‌کان بس نبود که‌این بلای آسمانی نیز راست برآنها واردآمد چه توان نمود تقدیر خداوندی چنین بوده‌است .

(مسیو دلاو یللا مانتیلا) سفیر دولت‌اسپانیا مقیم درسعادت چند روز پیش ازاین بمعراهی زن خود شان برخصت دولت متبوعهٔ خود ازاسلامبول بجانب مملکت خود عزیمت نموده است .

روز دوشنبهٔ کذشته باواپور (اناطولی) نام ادارهٔ مخصوصه جمعی ازمهاجرین (باطوم) بجانب (ازمید) فرستاده شده است . واپور همایون (موردنصرت) نیز عصر همانروز ازدرسعادت برای آوردن باقی ماندکان‌مهاجرین بلنکرکاه باطوم عزیمت کرده است .

روزنامهٔ (وقت) درنسخهٔ روز شنبهٔ کذشته باز از قول ایرانیٔ موهوم کاغذ نویسی نموده ازمندرجات اختر بمصداق (الحق مر) اظهار تلخکامی نموده بدرجهٔ که نتوانسته است خود داری نماید ودر بارهٔ اختر سخنان چند که لائق اجامر واوباش است ومردمان دانشمند از شنیدن آنکونه سخنان ننك‌دارند نوشته وباقتضای‌جوانی ازتعطیل پانزده روزهٔ (اختر) اظهار مسرت ومباهات نموده‌است بیچاره غافل ازاینکه بنوشتن اینکونه ترهات خودرا بی اعتبار میکند ومارا بنوشتن کاغذ ترکی‌العبارهٔ که ازیك شخص مسلمان غیرتمند ومنصف وآکاه دانشمند رسیده است مورد مؤاخذه میدارد . حق‌دارد (چون خود میداند در انبان چیست) حال آنکه بسیاری ازمسلمانان دیندار معتبرخود اهالیٔ اسلامبول ازمندرجات کاغذ مذکور اظهارحشنودی‌فرموده غیابا وحضوراً از ما وصاحب کاغذ تشکر وسپاسداری نمودند . رفیق خود مارا خاطر جمعی بدهیم ازاینکه ازاین‌سپس بیانات ناشایست اورا بوجهی جواب نخواهیم نوشت سمندخامهٔ خودرا درپهنای زشتکوبی‌وهرزه‌درایی بقدریکه قوت‌داردجولان‌بدهد بلکه خودمانده وشرمنده کردد .

﴿ ایضاح ﴾

چند روز پیش ازاین اخبارنامهٔ (مسنجر) بموجب ورقهٔ نوشته‌بود کویا درقونسلخانهٔ دولت علیهٔ ایران چندنفر ایرانی بی‌پا وسررا شلاق زده اند . رفقای ما اخبارنامهای ترك نیز این فقره‌را دستاویز نمودند ودرمقام‌مثبت نقل کردند .

بموجب تحقیقاتی که در اینباب بکار بردیم اطلاع حاصل نمودیم که این فقرهٔ بی اصل را یکی ازتبعهٔ دولت‌علیهٔ‌ایران‌که درقونسلخانه محبوس است ومذهب عیسوی دارد وازچندی باینطرف خودرا باطوار فرنکیان آراسته وآن اطواررا کلت‌ابطال حقوق نزدیکان خودپنداشته بود محض ازراه‌غرض ساخته و پرداخته شده بواسطهٔ دوستان خودکه هرروز بدیدنش میآیند درمسنجر نویسانده‌است . حقیقت مطلب‌عبارت ازاین است‌که نوشته‌شد .

﴿ اعلان ﴾

﴿ ازجانب جنرال قونسلکریٔ ایران ﴾

آقا جبار شالفروش پسر مرحوم محمدتبریزی ساکن‌خان‌والده‌درمرتبهٔ‌فوقانی‌دراوطهٔ‌شماره (٦) که‌درچارسوی (مرجان) در(اوریجیلر) درنمرهٔ ٤٦ دکان دارد درتاریخ ۲۸ ماه‌صفر ۱۲۹۸ عرضحال

افلاس داده اجرای رسم افلاسیت را درحق خود طلب نموده وازجانب جنرال قونسلکری ایران دکان مومی الیه ممهور شده است . لهذا اعلان میشود که هرکس ازاوطلب دارد روز دوشنبه ۸ همین ماه ساعت شش درقونسلخانه حضور بهرسانیده قرار لازم درکار اوداده شود .

فی روز سه شنبه دوم ربیع الاول ۹۸

روزنامهٔ (مسنجر) در باب مسئلهٔ حدود یونان میکوید . درطرف این بیست وچهار ساعت یك شایعهٔ سست و بی قوتی برای مشکوك نمودن تصورات مجلس کونفرانس تازه دراسلامبول بمیان آمده است حال آنکه ما سبب ومأخذ این شایعه را پیدا ننموده وقوعاتی را که مانع این تصور بوده باشد نشنیده ایم .

درصورتیکه مقصود از کونفرانس حقیقة خاطرجمعی ازصلح وآسایش باشد بدون هیچ شبههٔ منعقد خواهدشد . برای اینکه دولتهای بزرك درخصوص برقراریٔ صلح وآسایش همراهی دارند تکلیف آخریٔ بابعالی را که درحقیقت بمقام مقدمهٔ صلح است مطلق خواهند پذیرفت .

چون انجام یافتن این مسئله بطور صلح ومسالمت ازقبیل موفقیات سیاسی است لهذا این تکلیف بابعالی که برای انجام دادن مسئله به نیات صلح پروری کرده شده است ازجملهٔ توفیقیابیهای معنوی است . جای آن دارد که خلوص نیت بابعالی دراینباب ازجانب دولتها موقع حسن قبول یابد . زیرا هیچوقت تصور نمیتوان کرد که بابعالی برای کار بی نتیجهٔ سفرای دولتهارا تکلیف باجتماع مجلس کونفرانس نماید .

بابعالی پیش ازآنکه سفرای دولتهای بزرك را باجتماع ومذاکره این مسئله دعوت نماید بدیهی است که ازسفرای خود که دردربار دولتهای بزرك هستند مقاصد ودرجهٔ شرائط دولتهارا دراینباب تحقیق نموده است بهمین ملاحظات میتوان گفت بابعالی پس ازاجتماع مجلس مذاکره شرائطی را که تکلیف خواهدنمود نباید خیلی دور ازنیات دولتهای بزرك باشد .

هرگاه ازجانب کونفرانس علاوه براینها برای انجام دادن مسئله تدابیر مؤثر دیکری بکار برده شود موجب تسریع حصول مقصود خواهدشد . دولتهای بزرك درحقیقت آرزومند این هستند اقداماتی بکار ببرند که دولتین عثمانی و یونان را ازوقوع یك جنك بی فائدهٔ باز دارند .

برای حصول این مقصود ازجانب دیپلوماسی اقدامات فوق العاده بکار برده میشود وامیدواری هست که اولیای دولت علیه این فرصت را که موجب جلب رعایت مخصوصهٔ اروپ در بارهٔ بابعالی تواند بشود فوت ننمایند . هرگاه اینکونه اقدامات بکار برده شود احتمال هست که دراندك زمان این اشکالات مبدل بسکونت کردد . اگرچه هریك از دولتین عثمانی و یونان در این مورد میتوانند برخلاف آمال صلح جویی اروپ رفتار نمایند . ولی هرکدام که اقدام باین حرکت نمود زمان آیندهٔ اورا امید بهبودی نخواهدشد .

روز دوشنبهٔ کذشته جناب ابهت ودولتمآب خیرالدین پاشا رئیس وکلای پیشتری . وجناب دولتماب عاصم پاشا وزیر خارجیه . وجناب سفیرامریك هریك جداجدا بسفارتخانهٔ دولت علیهٔ ایران آمده باجناب جلالتماب معین الملك سفیر کبیرایران ملاقات نموده اند .

اینروزها بموجب خبرهای موثق اطلاع حاصل نمودیم که . شیخ عبیداه ازاکنون دوباره بجمع آوری اشرار اکراد مشغول است ومعلمهای نظامی ازاطراف حاضر نموده اکرادرا مشق نظامی یاد میدهند همه روز سوار و پیادهٔ اکرادرا دراقامتکاه خود حرکات نظامی میاموزد . وازهرجانب اسلحه ومهمات جلب نموده ومیکند ودرتدارك است که درآغاز بهار آینده دوباره بشقاوت پردازد . اگرچه مردمان باوقوف میدانند که شیخ را ازاین اقدمات جز تاسف وندامت چیزی حاصل نخواهد کردید ودولت ایران چنان نیست که بعض کسان باشتباهکاری درنظرها جلوه دادند ازدرجهٔ قدرت وقوت دولت ایران بمناسبت همین عصیان شیخ وسایرین را فی الجمله آکاهی حاصل آمد . ولی بمقتضای مناسبات دوستی ویکجهتی که درمیان دولتین علیتین هست امید واریم که تدابیر مؤثر فوق العاده بکار ببرند که جلو شرارت شیخ کرفته شود و بندکان خدا پس ازاین همه صدمات آسوده باشند ونوعی نشود که دوباره جمعی ازمسلمان درمقابل خواهش نفسانیٔ این مرد شرارت پیشه درمعرض تلف برآینده وازسرنو خونهای ناحق ریخته شود . و پال اینهمه خونهای ناحق کردن کسانی است که سراوعلانیة باشتعال نائرهٔ فتنه وفساد میکوشند درحالتیکه قدرت منع فسادرا دارند . بیم ازآن است که عاقبت ازاینکونه اقدامات نتائج بسیار ناکوار حاصل آید که بیش از پیش سبب تفرقه ونفاق درمیان مسلمانان کردد خدای فساد کنندکانرا محو ونابود کرداناد .

ازجانب دولت اسپانیا بعضی ازحضرات وکلای فخام ورجال کرام دولت علیه بقرارذیل ازرتب مختلفه نشانها اعطاشده است .

بجناب ابهت ودولتمآب قدری پاشا رئیس وکلای پیشتری نخستین درجهٔ نشان (شارل تروا) بجناب دولتمآب عابدین پاشا وزیرخارجیهٔ سابق نیز نخستین درجهٔ مشان مذکور . بجناب دولتمآب عثمان پاشای غازی وزیرجنك نشان (میلتر روژ) ازدرجهٔ اول . بجناب دولتمآب حدی پاشا سرقرنای اعلا حضرت پادشاهی . وبهریك ازعطوفتمآبان رضایك افندی منشیٔ اول حضور همایون . وارتین افندی مستشاد وزارت خارجیه . ومنیریك افندی رئیس تشریفات عمومی (ایشیك آقاسی باشی) نخستین درجهٔ نشان (ایزابللا کاتولیك) اعطاشده . علاوه براینها نیز بعضی ازرجال دولت علیه را نشانهای مختلف اهدا کردیده است .

روزنامهٔ (کوریه دوریان) میکوید . ازچند روز باینطرف برای انجام دادن مسئلهٔ یونان درخصوص مجلس کونفرانسی که متصور است دراسلامبول منعقد بشود مخابرات ردوبدل میشود ولی درباب ریاست مجلس کونفرانس هنوز درمیان دولتها اتفاق افکار حاصل نشده است . مظنون است که ریاست مجلس مذکور بعهدهٔ یك دولت بی طرفی که داخل کونکرهٔ برلین نبوده است واکذار بشود . حتی بتواتر میکویند که بدولتهای (اسپانیا) و (اسوج) در بارهٔ ریاست مجلس مذکور ازجانب دولتها تکلیف نیز کرده شده است ولی هنوز ازقرار قطعی دراین خصوص اطلاع حاصل نکرده ایم .

خارجیه

درنسخهٔ هفتهٔ کذشته خبر یورش وضبط لشکر روس موقع کوك تپه را بموجب خبرهای

تلگرافی نوشته بودیم اخبار نامهٔ (انکلند) تفصیل وقایع جنك مذکوررا درنسخهٔ خود نوشته بود مانیز ترجمهٔ آنرا ذیلا می نگاریم ٠

جنکی که بتاریخ یازدهم ماه کانون ثانی فرنکی درمیان جنرال اسکوبلف وترکمانان تکه درموقع (کوك تپه) واقع شده است بدین قراراست ٠

درتاریخ مذکور ترکمانان در حالتیکه بیش ازسی هزار نفر جمعیت داشتند باستحکامات روس یورش برده بقدر نوزده فوج پیاده وصدنفرسوار (قزاق) روس را که بیست ودوعراده توپ وسه قطعه هاون (خپاره) داشتند از اول خط استحکام عقب نشانده قسمتی ازاستحکامات دوم آنها را باچهارعراده توپ کوهی وسه عراده توپ قلعه ضبط نموده اند ٠

پس از آن عساکر روس از سایر استحکامات بواسطهٔ توپ وتفنك بنای آتش فشانی کذاشته لشکراحتیاطیٔ روس که قوت الظهر بود یکبار روی ترکمانان یورش آورده بحملات پی درپی دوباره ترکمانان راعقب نشانده مواقع ازدست رفته رابازضبط نموده توپهای خودشانرا نیز بجز ازیك عراده که تراکه پیش ازوقت ازمیان بدر برده بودنداسترداد نموده اند ٠

ولی دراین یورش ازقشون روس خیلی تلف شده است ازجمله از فوج (اپشرون) سی ودونفر ازافراد فوج ویك سرهنك ویك یاور مقتول افتاده وده نفر هم زخمدار شده اند ٠ بعضی از افراد توپچیان روس که کرفتار ترکمانان بودند درمعرض هلاك آمده اند ٠ ولی تلفات ترکمانان بیش ازروسها بوده است چنانکه خندقها پراز اجساد کشتکان بوده است ٠

اگرچه سواران ترکمان بعد ازآن بازیورش بسیارسختی باردوی روس آورده اند ولی بدون اینکه کاری از پیش ببرند ناچارعقب نشسته اند ٠

پس از این زد وخوردها کوماندان روس برای ساختن استحکام دیکری دستورالعمل داده لشکریان نیز بکارمشغول شده اند تراکه ازاین فقره مطلع شده بقوت هرچه تمامتر روی عساکر روس حمله آورده ولی عساکر روس ازاستحکامات عقبی آنان راهدف کلولهٔ توپ وتفنك نموده ترکمانان از مقابله درمانده ناچار بتحصنکاه خود برکشته اند ٠ عملجات استحکام دوباره بکار پرداخته دردهم ماه کانون ثانی عملیات استحکام مذکوررا تمام نموده داخل آنجاشده اند ٠

همانروز طرف عصر قشون روس مواقع ترکمانان را بکلولهٔ توپ وتفنك کرفته جمعی ازعساکر روس را نیز حکم یورش بمواقع مذکوره داده شده پس ازسه ساعت جنك وخونریزی نخستین استحکام ترکمانان را قشون روس استیلا نموده آنانرا ازموقعی که داشتند بیرون نموده اند ٠ روز یازدهم ماه مذکور قشون روس بعملیات محاصره پرداخته توپها سرکرم آتش افشانی بودند ٠

درجنکهای روز نهم ودهم ماه کانون ثانی مقدار تلفات عساکر روس بطور رسمی عبارت ازهشت نفر صاحب منصب و یکصد ودونفر (صالدات) بوده نه نفرصاحب منصب باهشتاد نفردیکر زخمدار بوده اند ٠

(مارکی دوچنق) سفیر دولت چین مقیم پترسبورك بطور رسمی بوزارت خارجیهٔ دولت روس اطلاع داده است که ٠ مواد عهدنامهٔ صلحیه که پیش ازاین درمیان دولتین چین وروس در (لیوادیا) بسته شده اکنون تصدیق آن بتاخیر افتاده بود ازجانب خاقان چین موقع قبول وتصدیق یافته است ٠

ازجانب پرنس میلان حکمران صربستان باعلاحضرت پادشاه یونان ومسیو کوموندروس رئیس وزرای یونان یکقطعه نشان (تاکوه) ازدرجهٔ نخستین اهدا شده است ٠

﴿ کاغذ ازتبریز ﴾

عرض میشود ٠

محض سپاس وثنا برکلمات حکمات آیات واندرزهای حکیمانه منشی ومدیر اخترمضیئ وکوکب دری که ازدوحهٔ مخضرهٔ افکار ابکار وشجرهٔ مبارکهٔ خاطر حکمت مآثرش در عالم اسلامیت وانسانیت انتشار یافته ودرتاسیس اساس اتحاد ویکانکیٔ دولتین علیتین دقیقهٔ ازدقائق را فروکذاشت نکرده وآنی ازاصلاح اموراین دو دولت متحد که درحقیقت راجع بیك اصل ونهایت معیترا دارند غفلت نورزیده ٠ تکلیف خود را بنکاشتن سطری چند که در حقیقت مقصودی بجز اظهار تشکر وسپاس بسخنان نغز اوندارد دانستم ٠ مطالبی را که درنهایت حقانیت بادلائل متین وبراهین رصین درجواب کفتهای ناپخته و غرض آمیز بل فتنه انکیز بعضی ازروزنامهای آنولاکه درنسخهٔ ٤٥ ترقیم یافته بود بدقت ملاحظه نمودم ٠ واقعا هیچ سطری ازسطور وهیچ کلمهٔ ازکلمات آن خالی ازحکمتهای باسود نبود ٠ پس ازادای سپاس ازخداوند مغفرت و باس خواهانم که اوراق آن شجرهٔ مبارکه را که بجز مواعظ وحکم ثمر ندارد و بغیر ازاصلاح واستدامت محبت ومودت دولتین علیتین بارنارد برقرار و برومند فرماید ٠

﴿ برومندباد آن همایون درخت ﴾
﴿ که درسایهٔ آن توان برد رخت ﴾

شاهد این مقال خطابهٔ حضرت اشرف ارفع والا ولیعهد دولت ابد مهد ایران است که درهنکام ارسال اردوی اعتماد السلطنه بتادیب اکراد که خود بنفس نفیس وشخص شخیص باردوی همایون تشریف فرما شده صاحب منصبان وافراد لشکر ظفر رهبررا پس اظهار لطف ونوازش مخاطب داشته خوانده اند متنا بنك ذیلا قلمی میشود ٠

﴿ صورت خطابه ﴾

آقایان صاحب منصبان وافراد لشکر ٠ من که یکی از چاکران آستان سپهر بنیان حضرت ظل اللهی هستم آرزومند بودم که دراین سفرتادیب عاصیان کاش باشما همراه بودم وباتفاق شمامراسم خدمتکذاری وجان نثاری را درراه دولت وملت بطور لائق بعمل میآوردم ٠ وازخداوند فتح وظفرخواهانم که شمارا درغیرت جبلی وصداقت ذاتی استوارفرماید ٠ اگرچه برماغیرت وپادشاه پرستیٔ شما اظهر من الشمس وابین من الامس است ٠ من باب تاکید ازافراد سربازان باغیرت وصاحب منصبان باجمعیت خواستارم که دراین سفر نوعی خدمت نمایند وبنحوی مظهر شجاعت کردند که روی آنها درنزد من وروی من درآستان فلك تو امان حضرت شاهنشاهی سفید کردد ٠ در رفاه حال زیردستان وتبعهٔ مطیعه جد بلیغ بعمل بیاورند وازعهدهٔ خدمات مرجوعه بخود درکمال نیکنامی برآیند وچنان نکنند که زحمات چند سالهٔ من که درتربیت آنها درنهایت سعی کشیده ام بهدر نرود ٠ واین مشتی طاغیان دولتین علیتین را بطور لائق

کیفر در کنار نهند که دیگر خیال خیانت بولی نعمت را بخاطر نیاورند . واین خار بی‌مقدار یعنی شیخ عبیداء بدکردار را که در ظاهر بلباس تصوف متلبس ودر باطن خائن هردو دولت است وجمعی ازاشرار ولصوص را بزرق وسالوس بکرد خود جمع وسالها است که باعث خرابی سرحدات دولتین گشته وفسادی را که در ضمیر خود مضمر داشته وبدین وسیله میخواهد از پیش ببرد جزای بسزا بدهند . وانتقام خیانتی را که سه سال پیش بدولت متحدهٔ ما که عبارت ازدولت علیهٔ عثمانی باشد نمود ودهات مسلمان وارامنه را درحالتیکه بادولت روس محارب ومشغول بودند درنهایت وحشیگری قتل وغارت نمود و باعث امتداد فتنه کشت بدترین وجهی بکشند . تاخاطر مبارك پادشاهان هردو دولت را ازخود راضی وشاد نمایند . وآن خائن بی‌غیرت را که نه حقوق ولی نعمت خود را دانسته ونه پاس احترام دولت همسایهٔ خود را مرئی داشته سبب فتنه وآشوب درمیان مسلمانان وسفك دماء ابشان میکردد ازمیان بردارند .

لطف خدا وهمت بلند حضرت سایهٔ یزدان یار وهمراه شمباد . ای سربازان باغیرت من .

﴿ اختر ﴾

درحقیقت این خطابهٔ حضرت مستطاب اشرف والاولیعهد که دارای مضامین بلند ونکات ارجمند ملکداری ورعیت نوازی ولشکر پروری ونیات مقدس اتحاد اسلام است ما وعموم مسلمانان را مایهٔ مزید امیدواری ازبودن این مقصود پاك درخاطر الهام مظاهر پادشاهان اسلام کردید چه این بیانات حضرت اشرف والا درحقیقت عکس نکرده است مکر ازمرآت ضمیر منیر اعلاحضرت شاهنشاه ایران جای آن دارد که باظهار اینکونه نیات مقدس ازحضرت اشرف والا ولیعهد دولت قویشوکت ایران بنام عموم ملت حنیف اسلام تشکر وسپاسداری نموده توفیقیابیٔ بندکان حضرت والا را دراینباب ازخدای متعال درخواست نماییم .

کاغذی است که از خراسان شخص محترم دانشمندی درباب وضع ترکانان بادارهٔ اختر فرستاده است چون مندرجات کاغذ مذکور دارای اطلاعات کامل سودمند ازوضع آنصفحات است درج انرا درکمال امتنان پذیرفتیم اینك ذیلا صورت آنرا می نکاریم .

بادارهٔ اختر عرض میشود .

چندی پیش ازاین دربعض نمخهای اختر دیده شد که برخی ازوقوعات جنك دولت روس باترا که درج شده بود واز پارهٔ مطالب آن چنین مفهوم میشد که منشیٔ محترم اختر ازوضع ترکانان ومحل سکنای آنها اطلاع کامل ندارد . لهذا این بنده که یکی ازمعتقدان جناب ایشان است برخود لازم شمرد که آنچه دراینباب اطلاع وبصیرتی دارد بآن ادارهٔ کرامی اعلام نماید .

این طوایف ترکانیه سابق براین درترکستان بودند بجهة انقلابی که درترکستان حاصل شده بعضی ازاین طوائف روی توجه بممالك شمالی خراسان آورده بجهة خود یورت وسغناق کرفتند . خود ترا که معتقد هستند که هشت طایفه میباشند که ازصلب یك پدر بوجود آمده اند ونسب خودرا به (اغوزخان) ترك میرسانند . اسامی طوائف مذکوره بقرار ذیل است .

سالور . تکه . یموت . سارق . قره‌داشلی . آلیلی . چودر . کوکلان . وازاین هشت طایفه (یموت) و (کوکلان) و (تکه) و (آلیلی) و (سارق) و (سالور) ازحد (استرآباد) تا (جام) و (باخرز) درسر حدات شمالی خراسان سکنادارند ودو طایفهٔ دیکر که (چودر) و (قره‌داشلی) باشد با نصفی ازطایفهٔ (یموت) درخیوه سکنا پذیرشده اند . معظم‌ترین این طوائف (تکه) است که درانقلاب وآخر دولت صفویه در (بلخان) وکنار (اترك) سکنا داشتند درظهور دولت نادری فی‌الجمله اطاعت وخدمتی داشتند بعد ازانقراض سلطنت نادری که مملکت ایران بی‌نظم شد بخصوص خراسان این طائفه کم کم دست تصرف وتطاول بولایت (اتك) که مشهور باخال است دراز نمودند .

دراین مقام لازم شد که وجه تسمیهٔ اتك را بیان نماید . (اتك) بزبان جغتائی دامن را کویند چون پشت این کوه تا کنار جیحون کوهی نیست واین ایالت دردامن کوهی که ازدریای (خزر) کشیده تاهرات میرود واقع است باین جهت آنرا (اتك) مینامند . ومسافت این زمین از (اتو) که اول قلعهٔ (اتك) است الی (قزلرباط) که آخر قلعهٔ (اتك) است شصت فرسخ میشود . عرض آن ازکوه (تاقم) که ریك زار وقابل زراعت نیست چهار فرسخ است الی پنج فرسخ جنوبش کوههای سرحد (درکز) و (قوچان) و (بجنورد) است وشمالش تاجیحون هشتاد فرسخ همه ریك زار وغیرآبادی است . سابق براین درآنصفحات شهرهای آباد ومعتبر بوده است که ازآنجمله (ورون) وشهر (مهین) وشهر (باغوا) و (نسا) و (ابیورد) و (مهنه) و (چهچه) است . واین شهرها درزمان قدیم دردست ملوك فرس بوده است . قبل ازانقلاب دولت فرس وانقراض خلفای بنی‌عباس بدست اتراکی که صاحب دولت ایران بودند افتاد . تااینکه مرحوم مغفور شاه طهماسب اول صفوی اکراد (چمشکزك) را ازسرحدات آذربایجان کوچانیده در (اتك) سکناداد . اکرچه دراواخر دولت صفویه بجهة آشوب وبی‌نظمیٔ مملکت اکراد تاب مقاومت ترا که را نیاورده اندك اندك جلای وطن کرده بولایت (بجنورد) و (قوچان) آمده ولی تاآخر دولت نادری دست تصرف اکراد ازولایت (اتك) بکلی کوتاه نشده بود امابعد ازانقراض دولت نادری دست تصرف شان ازآن ولایت بالمره کوتاه کردید وترکانان (تکه) شهرهای مذکوررا تصرف نمودند . ودرابتدای ظهور دولت علیهٔ قاجاریه که هنکام سلطنت شاه شهید مبرور وخاقان مغفور باشد چندین بارمرحوم محمد ولی میرزا والی خراسان قشون بدانسمت کشیده آنان کریخته بخان (خیوه) پناه بردند وهمچنین بارها خان (خیوه) بتأدیب آنها لشکر کشیده آنان بخراسان التجا آوردند . تا اینکه مرحوم عباس میرزای نایب‌السلطنه بایالت خراسان مأمور شدند ودرآن هنکام در (سرخس) که یکی ازشهرهای بزرك خراسان بوده است طائفهٔ (سالور) سکنا داشته مشغول راهزنی واسیر فروشی بودند . مرحوم نایب السلطنه پس ازنظم داخلیٔ خراسان باقشون رکابی بغتة برسرآنطائفهٔ تاخته آنانرا تادیب واسیر نموده کلا بمشهد مقدس آوردند وشهر (سرخس) خالی وخراب ماند . تا اینکه ایالت خراسان بمرحوم (آصف‌الدوله) رسید بعضی از طائفهٔ (تکه) که ساکن (اتك) بودند بجهة تنکی جا وضیق معیشت با آصف‌الدوله ازدراطاعت وانقیاد آمده خواهش نمودند که آنانرا رخصت داده شود رفته در (سرخس) ساکن شوند آصف‌الدوله باجازهٔ دولت علیه آنانرا درسرخس مأوا داده این عاطفت آنان را از تاخت وتاز باز داشته تاهنکامیکه فتنهٔ سالاری بالا کرفت طائفهٔ مذکوره برضد دولت علیه دم از هواخواهی

سالار زده شریك فتنهٔ او شده اورا کمك نمودند نواب والا حسام السلطنه باستعداد شایان مامور بتادیب سالار ونظم خراسان شده سالار کرفتار وخراسان مفتوح شد پس ازنظم داخلی خراسان نواب معظم الیه بفتح هرات عزیمت وپس ازفتح هرات تادیب ترکانان تکهٔ (سرخس) را پیشنهاد همت والا نموده بمجرد اوازهٔ نهضت موکب فیروزی کوکب وورود اردو بموقع (مزدوران) پانزده فرسخی سرخس معلوم شد که انطائفه زعزیمت قشون ظفر نمون آکاهی یافته رو بمرو که سی فرسنك تاسرخس مسافت دارد ودرشمال سرخس واقع است آورده تماما کریخته اند درآنوقت طائفهٔ (سارق) در مرو ساکن بودند همینکه طائفهٔ (تکهٔ) سرخس نشین بمرو داخلی شد طائفهٔ (سارق) تاب مقاومت باآنها نیاورده از (مرو) کوچیده روبه (بلاتن) که نزدیکی (مرو) است رفته درآنجاسکنا کرفتند .

پس سران سپاه منصور در باب حرکت بجانب (مرو) ومراجعت بمشهد مشورت کردند بعضی ازسرکردکان جنك دیده ومجرب ازقبیل مرحوم سامخان ایلخانی ایل (زعفرانلو) که در (قوچان) سکنا دارند بجهة کمی آذوقه ونزدیك شدن زمستان ودوری راه صلاح را درمراجعت دیدند که بهار آینده را با استعداد تمام مجددا حرکت کنند . ولی سرکردکان عراقی که ازکار بی بصیرت بودند اینکونه رای زدند که ترکانان تازه از محل خود حرکت کرده وهنوز درست در (مرو) جا کیر نشده اند باید بغتة برآنها تاخت وریشهٔ آنانرا برانداخت حضرت والا نیز رای آنهارا پسندیده اردورا از مزدوران بجانب (مرو) حرکت دادند ودر یکفرسخی سقناق (تکه) درموقع مشهور بکوشك اردو زدند . طائفهٔ (سارق) هم که خانه ومقام آنان را (تکه) تصاحب نموده بود ازدرمطاوعت بااردو برآمده باستظهاری اردو باترکانان (تکهٔ) مرونشین بنای مخالفت کذاشتند . ترکانان (تکهٔ) مرو نیز بجهة پیشرفت کار خود (قوشیدخان) نامی را بریاست خودشان برداشته قاصدی بترکانان تکهٔ (اخال) فرستاده دو هزار سوار بکمك خواستند . وازاول عقرب تااواخر حوت با اردوی دولتی درزد وخورد بودند چون آذوقه باردو نرسید وبجمعیت کافی که بغلبه بتواند ترکانان را شکست بدهد نداشتند حالت اردو باضطراب واضطرار کشید . سامخان ایلخانی که شخص کار ازمود وطرف اعتماد حضرت والا بود مأمور باصلاح ذات البین شد .

(باقی دارد)

درنسخهٔ کذشته صورت کاغذ جناب مقرب الخاقان آقای میرزا محمودخان جنرال قونسل دولت علیهٔ ایران مقیم تفلیس را که درباب تحسین مندرجات رسالهٔ اصلاح حروف القبای اسلام که به عالیجاه مجدت همراه آقامیرزا رضا ترجمان ونایب اول جنرال قونسلکریٔ تفلیس نوشته بودند درج نموده بودیم اینهفته نیز صورت کاغذی که (جنرال برژه) رئیس کومیسیون (آکیپو کرافك) قفقاز در باب تحسین رسالهٔ مذکور خطاب بمؤلف مومی الیه نوشته بود وازجایی باداره رسید نوشته می شود .

﴿ صورت کاغذ ﴾

ستارهٔ من آقا میرزا رضا .

رسالهٔ شمارا درخصوص اصلاح حروف القبای اسلامی مطالعه کردم الحق مقدمهٔ که ترتیب داده اید متضمن مطالب عالی میباشد ونقوشیکه بجهة القبای جدید انتخاب نموده اید دیکر بهتر ازآن متصور نیست . زیرا که همهٔ این نقوش مستعمل ومعروف کل فرنکستان میباشد فی الحقیقه شمارا بااین خیال عزیز تبریك میکنم قرض خودرا درملت دوستی و وطن پرستی ادا نمودید . کاش همهٔ اطفال ایرانی که درفرنکستان تربیت میشوند مثل شما وطن دوست میبودند ازخداوند خواهانم که برؤسای ملت شما چشم حقیقت بین کرامت فرماید که زحمات شما بهدر نرفته وابنای وطن شما ازاین خیالات مقدسهٔ شمابهره مند کردیده ونام شما درتاریخ جهان درزمرهٔ نیکخواهان ملت وترقی جویان دولت ثبت وضبط شود .

خلاصه اطمینان میدهم بشما که دنیا بدینمنوال نخواهد رفت روزی این مقصود شما بحصول خواهد پیوست واثری ازشما بروزکاران خواهد ماند . خوشا بحال شما که حیات ابدی اندوختید ورسمی درجهان کذاشتید وحاصل زندکانی خودرا برداشتید زیرا .

﴿ نام نکوست حاصل ایام آدمی ﴾

(امضا)

(رئیس مجلس ضبط کنندهٔ تاریخ قفقاز)

(اندولف برژه)

﴿ کاغذ ازطهران ﴾

باداره اختر زحمت عرض میدهد .

دریکی از نسخهای اختر تفصیلی بامضای (عبدالحسین) در باب نیکی نظم ادارهٔ پولیس طهران وانتظام کوچه وبازار ومعابر دیدم باعتقاد من هرکاه همهٔ مندرجات آن تفصیل اصل داشت جای چندان تمجید وستایش نبود زیرا بجا آوردن آن کارها خوددرنخستین درجه وظیفهٔ ادارهٔ پولیس است حال آنکه بسیاری ازمندرجات آن مقرون بصحت نیست . وآنچه دروضع حاضر ازادارهٔ قدیم تفاوت حاصل شده است همان ملبوسات رنکارنك مامورین پولیس با ایجاد بعضی ازقهوه خانهای تازه است . روز بیست و یکم ماه ذیحجه شیری از زنجیر رها شده اسب کالسکهٔ عبدالحسین خان پسرخان باباخان سردار را در خیابان شهر ازهم درید برئیس ادارهٔ پولیس ازاین فقره اظهارشکایت شد تا کنون نتیجهٔ حاصل نکردید .

کذشته ازآن با اینکه ازادارهٔ پولیس بموجب نظامنامهٔ مخصوص که طبع وبرهمه کس اعلان شده است اسب دوانیدن در داخل شهر غدغن ومستلزم جزای نقدی است باز مکرر برای العین دیده میشود آنانکه بر خلاف این غدغن رفتار میکنند دردرجهٔ اول خود صاحب منصبان ادارهٔ پولیس است که درخیابان وغیرمواقع شهر بی محابا اسب میدوانند .

سوراخهای آب که ازقدیم الایام درکوچهای شهر بود بهمان حالت باقی است چنانکه روز پیش پای آقا میرزا ابوالقاسم حکیم قزوینی یکی ازآن سوراخها رفته نزدیك بود شکست ومعیوب بشود . بعد ازآن نیز پای اسب یکی ازبزرکان را نیز شنیدم بآن سوراخها رفته کمی نمانده بود قضایی بظهور برسد . از امثال اینکونه وقوعات هر روز مکرر شنیده میشود هرکاه همهٔ آنهارا بنویسم (مثنوی هفتادمن کاغذ شود) روزی نیست که ده فقره ازاین نوع سوانح ظاهر نشود ولی هیچ کس در پی اصلاح آن نیست . راستی (آوای دهل شنیدن ازدور خوش است) جان کلام این است که . دریك مملکت تاقانون ونظام کافی وکاملی کذاشته نشود ازاین کونه اقدامات وتدابیر آن مملکت سودمند نتواند شد . چه قانون ونظام برای ملك وملت بمنزلهٔ روح واصل است اینکونه تدابیر واقدامات مانند جسم وفرع پس دراینصورت

نخست بایست اصل وروح را پیدا کرد و بعد ازآن فرع وجسم را وکرنه ازهیچ فرع بی اصل وجسم بی‌روح بهره‌نتوان برداشت ٠

چنانکه پیش‌ازاین بنظرم میآید کویادر اختر هم نوشته بودید دارالمساکینی درطهران بناشدکروه سئله را درآنجا جمع‌نموده معاش برای آنان قراردادهشد چندروزی مردم ازآزارسئله وهجوم فقرا آسوده بودند چون‌اصل این اقدامات بیك قانون معینی مربوط نبود باندك و قتی این بنا بر هم‌خورده زحماتی که‌دراین‌راه کشیده شده‌بود بهدر رفت ٠ سببش هم‌این شدکه ٠ درویش مجذوب‌العقلی دردارالمساکین خودرا کشته‌ازذل ومسکنت این جهان‌فانی خودرا رهانمود ٠ بهمین جهت اساس بنای دارالمساکین هم‌پاشیده کدایان بیش ازپیش ازهرسوبکوچه وبازار افتاده عرصه‌را بمتردین تنك کرفتند ٠

ازوقوعات تاسف آمیز طهران یکی‌هم‌وفات نواب اعتضاد السلطنه علیقلی میرزای وزیر علوم‌است مرحوم مغفور شب‌عاشورا این‌جهان فانی‌را بدرود نموده روح پرفتوحش بریاض خلدخدمت‌حضرات شهدای کربلاخرامید٠

(رحمة اه علیه رحمةواسعه)

باعتقاد بعض مردمان آکاه کویاجناب جلالتمآب آقای مخبرالدوله وزیر تلکرافخانه‌بجای مرحوم مغفور مشار الیه بوزارت علوم معین بخواهد کردید٠

﴿ اختر ﴾

اکرچه خبر وفات اعتضادالسلطنهٔ مرحوم مارا درنهایت درجه متاسف ومغموم نمود ولی خبراینکه جناب مخبرالدوله بوزارت علوم معین خواهد شد مارا متسلی داشت چه بدرجهٔ که‌اعتضادالسلطنهٔ‌مرحوم درعلوم شرق‌والسنهٔ خارجه وفنون شتی دارای اطلاعات کامل ومقام بلند بودند جناب مشارالیه نیز وقوف واکاهی دارند ٠ بهمین ملاحظات خبرتعیین جناب‌معظم الیه بوزارت علوم نیکخواهان ترقی وتمدن را مسرور داشت جای شبهه‌نیست که پس‌ازاین علوم وفنون باقدامات مجدانهٔ جناب مشارالیه که‌خود شان بالفطره علم دوست وترقی پرور هستند درممالك محروسهٔ‌ایران تعمیم حاصل خواهدنمود ویوما فیوم برمراتب آن خواهد افزود وابنای وطن پیش‌از پیش ازتحصیل علوم‌وفنون بهره‌مند خواهند کردید ٠ چون هنوز این خبر بطور رسمی‌نبود بنابراین پیش‌ازاین بیانات‌را درایناباب لازم ندانستیم انشاءاه وقتیکه تحقق حاصل نمود شرحی درایناباب خواهیم نکاشت ٠

﴿ بادارهٔ بهیهٔ اختر ﴾

درنسخهٔ‌هفتهٔ‌کذشتهٔ‌اختر صورت‌جوابنامهٔ‌که جناب‌فضائلمآب عمدةالعلماء المتبحرین آقائی میرزا احمدشیخ‌الاسلام قفقازسلمه‌الله‌تعالی باعالیجاه مجدت ونجدت همراه آقامیرزا رضانایب ومترجم جنرال قونسلکری‌دولت‌علیهٔ‌ایران‌مقیم تفلیس درتقریض وتقدیر الفبای اختراعی ایشان نوشته‌اند باکمال ممنونیت مطالعه‌شد ٠

خداوند رحیم نسخهٔ وجود بزرکواران دین پرور را کاهی دراسلام کم‌مکناد ٠ انچهٔ تلمیح فرموده‌اند درست و شکوهٔ ایشان ازاین امت مرحومه بجا است ٠

بلی‌جای دقت وعین حقیقت‌است که‌همیشه عوام وخیلی اوقات خواص‌نیز متعرض‌احداثات واختراعات وابداعات شده‌اند امادر وقتیکه آنها اساساً مغایر باشند ٠ والا بالای زمین قدیم هرچه بنارا بلندتر ومکلف‌تر بر پانمایند عوام‌می‌پسندند ٠ وروی رضا وقبول مینمایند ٠

مثلا هرکاه بخواهیم وضع اصلی اشکال حروف‌را ازاساس بهم بزنیم واشاراتی وضع نماییم که‌هم شکلا وهم جهة باحروفات متعارف مغایرباشد لابد مورد اعتراض عوام وحتی خواص‌هم‌خواهد شد بملاحظات‌بسیاری که‌شرح وتفصیل انهامارا ازصدد بیرون خواهدبرد ٠

ولی‌ازطرف دیکرمی‌بینیم که‌خط نسخ وتعلیق وشکسته ورقاع وغیره که‌ازخط اصلی کوفی‌منحرف کشته‌اند خیلی موافق رغبت وذوق عامه آمده‌اند ودرهیچ تاریخی بنظر نرسیده‌است که‌ازجانب خواص و یاعوام اعتراضی دراین تحریفات بوقوع پیوسته باشد بل‌بیش از پیش مظهر حسن قبول افتاده‌اند چنانکه امروز خط میر ودرویش وسایرمهره واساتیدفن‌خط مانند جواهر دست بدست میکردد وکسی میلی بخواندن خط کوفی ندارد مکر بجهت زیادی معلومات باشد ٠

ازهمین اشکارمیکرددکه عامه کاهی معترض اصلاح نمیکردند بلکه راضی ومستدعی‌هم‌میشوند امابشرط انکه اساس برهم نخورد چونکه اساس خط عرب موافق حکمت وضع شده‌است ودرنظر جمیع طوائف‌اسلام بسیار مقدس است قدر وقیمت عظیم دارد ٠ ولی بموجب جواز متقدمین اصلاح‌آن البته مشروع وجایزاست٠

حال آنچه‌مارا ازسبك حاضر خط عرب ناراضی میداردسه‌چیز است ٠ اول ٠ کثرت اشکال حروف است‌که عددآنها بصدهارسیده ودرواقع‌مانع‌ترقی صنعت طباعی میباشد ٠ دوم٠ نقصان اعراب است یعنی ازبرای صوتهائی که‌حرکات‌حروف‌راتعیین میکنند نقشی وضع‌نشده است که باحروفات ردیف توانندشد واین هم‌مانع درست خوانی‌است که‌بزرکترین مشکلات است وازاین سبب بسیار وقت(مشتی‌کل‌را) از(مشتی کل) تفریق نمیتوانیم‌کرد ٠ سوم ٠ فقدان مخرج بعضی اصوات عربیه است درفارسی وترکی وهندی وسائره‌که مانع‌درست‌نویسی‌است٠ چنانچه اکرجمیع معانی وحکمت‌را کسی ملکه کرده باشد چون عالم‌را (آلم) و ظالم‌را (زالم) و زهره‌را (ظهره) وذره‌را (ضره) نوشت ازجهلا پست‌تر ومردبی‌سوادی بقلم میرود وبرای همین مطلب مجبوریت بهم میرسد که‌شخص‌ازعلم ومعرفت چشم بپوشد وسالهای‌درازصرف‌ونحو عربی بخواندوهمهٔ قاموس‌را حفظ کند تادرست نویس بشود ودچار اعتراض نکردد ٠

والاشکل حروفات عرب زیباترین حروف همهٔ‌ملل وصورت نوشتنش اسهل‌از جمیع خطوط است٠ بسیاردیده‌شده‌است که‌میرزایان ومستوفیان مادر وقت راه رفتن ویادر سرسواری وحتی درهنکام وزیدن باد رقعهٔ کاغذی‌را برکف کرفته هم راه میروند وهم باکمال صافی وشیرینی هرنوع مطلب را بران مینکارند ٠ ایرانیانی‌که درمیان انکشتان میرزایان جهار پنج ورق کاغذ را دیده اند ومشهودشان شده‌است که در هنکام مشی وحرکت چکونه انهارا یکی‌یکی خوانده تحشیه ودرکنار میکنند میفهمند چه عرض میکنم ٠ اما سایر اقوام غیر مسلمه تابك میرزی وباسطحی مستوی نباشد خط نوشتن نمیتوانند ٠ بعضا دیده شده‌است که درفقدان میرزکاغذ را بدیوار کذارده مینویسند واکرهیچ کدام ازین وسایط نباشد

دست کاغذنوشتن از برایشان محال است واگر بخواهند مارا تقلید کنند لابدنوك قلم بکاغذ فرو رفته آنرا پاره میکنند ومطلب حاصل نمیگردد . آنکسانی که خط یکانه میخوانند میدانند که صحیح وبلا مبالغه عرض میکنم .

پس محتاج الیه شکل خط نیست بل نقصان چند عدد اشکال حروف صوتی است که باعراب تعبیر رفت واینهادرعربی وفارسی شش . امادرترکی هشت است .

اشکال ششگانهٔ که ازبرای عربی وفارسی لازم است اول فتحهٔ ثقیله است چون صوت الف در (آمد) و(صادر) و(لقا) . دوم فتحهٔ خفیفه است چون فتحه دال در (دشت) وفتحهٔ میم در (مغز) سوم کسرهٔ ثقیله است چون یای مکسوره در (بیم) و(بی) که غیراز صوت یای حقیقی است . چهارم کسرهٔ خفیفه است چون کسرهٔ دال وذال در (دل) و(ذکر) . پنجم ضمهٔ ثقیله است چون صوت واودر (نور) و(کور) . که عبارت ازماحصل صوت الف وواواست وغیر صوت واوحقیقی است ششم ضمهٔ خفیفه است چون ضمهٔ خادر (خدا) و(خود) اما آن دواشارت صوتی که در ترکی لازم است اول ضمهٔ ثقیلهٔ مبسوطه است چون ضمهٔ کاف در (کورمك) یعنی دیدن و(کول) یعنی در یاچه . دوم ضمهٔ خفیفهٔ مقبوظه است چون ضمهٔ الف در (اوچ) یعنی عددسه و(اوزوم) یعنی انکور .

حال اگر ازبرای هشت صوت مذکور بعضی اشکال قرار بدهیم چنانکه داخل ترکیب حروفات توانند شد ومانند حرکات قدیمهٔ درتحت وفوق حروفات نباشند آنوقت رنج یکی از مشکلات شده است . ازانجائی که اساس بهم نخورده است دیگر احتیاجی باستنساخ ونقل کتب قدیمه که باعث مشکلات بسیاری خواهدبود نیز نخواهیم داشت . زیرا فرقی که میان سبك جدید وعتیق واقع میشود همان زیادی هشت حرف صوتی است . وآنهاهم مانع خواندن محررات قدیمه نتوانند شد . بلکه هرکم سوادی مقتدر بخواندن آنها تواندبود .

بعد ازرفع این محذور میآئیم برسر محذوری که ازغلط مخرج منبعث است یعنی التباس واشتباه میانهٔ (ا) با(ع) و(ز) با(ذض ظ) و(س) با(ث) و(ه) با(ح) که بزرك ترین مشکلات درابنجاست چه هرگاه کسی بممارست اینها را ضبط نکند ممکن نیست که املارا درست بنویسد واز برای آن قاعدهٔ هم نمیتوان گذاشت مگر فراگرفتن همهٔ اشکال لغات قاموس تدبیر رفع این مشکلات همین است که درترکی وفارسی توحید اشکال حروف متشابهة الصوت بشود یعنی حروف (ث ذض ظ ح) را بکلی ترك کنند اینقدر باشد که شکل آنهارا در الف با داخل نموده از برای زیادی معلومات طریق تلفظ اصلی آنهارا باطفال بیاموزانند . اینهم اصلا تولید مشکلاتی نخواهدکرد وطفل بیشتر ازیکروز یا دو روز مشغول آموختن آنها نخواهدشد بلکه دانستن همین چند حرف طفل را بهوس خواهد انداخت که میل بخواندن خط قدیم کند واینهم باعث ازدیاد معلومات اطفال خواهدبود وتصرفیهم درامر طباعی ازاین رو حاصل خواهد کشت .

ازاین دو مشکلات که فراغت حاصل شد آنوقت نوبت رفع محذور یکه ازکثرت اشکال حروف حاصل شده است میآید . طریق اصلاح آن مجرد وابسته به مقطع نویسی ورفع زواید اشکال است . وهمان شکل رأس حروفات کافی است ورسم الخط کلماتهم بازمانند رسم قدیم متصل خواهد نمود . آنوقت هم دوائر وکشیدهای زایدباعث وسعت عرض بین السطرین نمیشوند وهم درصنعت طباعت سهولت وکم خرجی حاصل میکردد .

چه زوائد حروف نیست مکر دنباله وزینتی از برای حروفاتیکه منفصل نوشته میشوند لهذا درطی آنها دشواری بروی کار نمی آید . چون ملتزم بودکه مطلب مختصر توضیح شود لهذا بعض تفصیلات را که دراین باب مقتضی بود طی نمودیم بجهت آنکه آنچه دراین معرض تفصیل نیافته است باندك تأملی بخاطر عاطر ارباب ذوق واصحاب فکرسلیم توارد خواهد نمود وبزودی تسلیم خواهند فرمود که تدبیر اصلاحی حروفات اصلی خودمان هم رافع همهٔ مشکلات هم موافق اصول ومذاق اهل اسلام است وهم قدر وقیمت کتب موجوده را تاوقتیکه مندرس بشوند حفظ خواهد نمود .

اماتغییر دادن اشکال حروف را ازاساس مواد محاذیر ومشکلات بسیار خواهد کشت . هرگاه اشکال حروف بکلی مغایر نقوش قدیمه باشد وبجهت مقتبس بودنش ازحروف اروپ ازجانب چپ بسوی راست نوشتنش لازم آید اولا صعوبتهائی که درصدر معروض داشتیم همه بوجود میآید یعنی نوشتن دشواری بهم میرساند ودیکر اینکه قرنی نگذشته جمیع کتب قدیمه بی قدر وقیمت خواهندشد وازاین رو کرور کرور ازثروت ملی محو وتلف خواهد کردید بجهت انکه نه کسی خط قدیم را تواند خواند ونه فرقی درمیانهٔ حسن وقبح خطوط خوشنویسان سلف تواند نهاد بهمین جهت صدجلد کتاب خط (میر) قیمت یکصاع شعیر نخواهد داشت .

گذشته ازضایعات بی حدیك مصرف بزرکی هم بکردن اختلاف خواهیم گذاشت که خیلی بی مناسبت خواهدبود وآن این است که بعدازاینکه قرار گیرشد که خط جدید بتداول درآید ناگزیرند که جمیع کتب قدیمه را در آن خط نقل واستنساخ نمایند که هم مصرف گزاف وهم تضییع اوقات خواهدشد .

اینها همه که عرض شد جای ملاحظه است . این مطلب یعنی اصلاح ویا ایجاداشکال ونقوش از برای اصواتی که ازمخارج معینهٔ دهن انسان بیرون میآید درچنین عصری مشکل نیست . از برای متفننان زمان اختراع واحداث خط دیکر ویا اصلاح خط عرب چون آب نوشیدن آسان است ولی حرف درسراجراست واجرای این امر محتاج بفتوای قطعی علما واوامر جدی حکومت واعانت وهمت اغنیای ملت است واطمینان ازاجرای آن .

واصل جان مطلب دراجرای آن است هرگاه اجرای آن میسرشود دراین حرفی نیست که درمیان ملت ایران چنان هنرمندان یافت توانند شد که یا ایجاد خط جدید و یا اصلاح خط هربرابر عهده بگیرید .

امضا

(م ... افشار)

﴿ ظاهر ﴾